

PHÁT HUY VAI TRÒ MÔN HỌC GIÁO DỤC QUỐC PHÒNG VÀ AN NINH TRONG GIÁO DỤC ĐẠO ĐỨC, LỐI SỐNG VÀ Ý THỨC TRÁCH NHIỆM CÔNG DÂN CHO SINH VIÊN ĐẠI HỌC THÁI NGUYÊN

Diệp Minh Tuấn

Trung tá, Trung tâm Giáo dục quốc phòng và an ninh Đại học Thái Nguyên

Tóm tắt: Trong bối cảnh đổi mới căn bản, toàn diện giáo dục và đào tạo, việc giáo dục đạo đức, lối sống và ý thức trách nhiệm công dân cho sinh viên đại học có ý nghĩa đặc biệt quan trọng. Bài viết phân tích vai trò của môn học Giáo dục quốc phòng và an ninh trong giáo dục đạo đức, lối sống và trách nhiệm công dân cho sinh viên Đại học Thái Nguyên; đồng thời đánh giá thực trạng tổ chức giảng dạy môn học tại Trung tâm Giáo dục quốc phòng và an ninh. Trên cơ sở đó, bài viết đề xuất một số giải pháp nhằm phát huy hiệu quả giáo dục toàn diện của môn học, góp phần hình thành nhân cách, bản lĩnh chính trị, lối sống lành mạnh và tinh thần trách nhiệm xã hội cho sinh viên trong giai đoạn hiện nay.

Từ khoá: Giáo dục quốc phòng và an ninh; giáo dục đạo đức; lối sống; trách nhiệm công dân; sinh viên Đại học Thái Nguyên.

ENHANCE THE ROLE OF NATIONAL DEFENSE AND SECURITY EDUCATION IN MORAL EDUCATION, LIFESTYLE, AND CITIZENSHIP RESPONSIBILITY FOR STUDENTS AT THAI NGUYEN UNIVERSITY

Abstract: In the context of fundamental and comprehensive educational and training reforms, the education of ethics, lifestyle, and civic responsibility for university students is of particular importance. This article analyzes the role of the subject of National Defense and Security Education in educating ethics, lifestyle, and civic responsibility for students at Thai Nguyen University; and assesses the current state of teaching the subject at the National Defense and Security Education Center. Based on this, the article proposes several solutions to enhance the effectiveness of comprehensive education in the subject, contributing to the formation of personality, political acumen, a healthy lifestyle, and a sense of social responsibility for students in the current period.

Keywords: National Defense and Security Education; ethics education; lifestyle; civic responsibility; Thai Nguyen University students.

Nhận bài: 30.12.2025

Phản biện: 20.01.2026

Duyệt đăng: 25.01.2026

I. ĐẶT VẤN ĐỀ

Trong bối cảnh đẩy mạnh công nghiệp hóa, hiện đại hóa và hội nhập quốc tế sâu rộng, giáo dục đại học Việt Nam đang đứng trước yêu cầu cấp thiết phải đào tạo nguồn nhân lực không chỉ có tri thức, kỹ năng nghề nghiệp mà còn có phẩm chất đạo đức, lối sống lành mạnh và ý thức trách nhiệm công dân vững vàng. Đối với sinh viên, lực lượng trí thức trẻ, tương lai của đất nước, việc hình thành hệ giá trị đạo đức, lối sống nhân văn, tinh thần yêu nước và trách nhiệm xã hội có ý nghĩa đặc biệt quan trọng, góp phần trực tiếp vào sự phát triển bền vững của quốc gia.

Giáo dục quốc phòng và an ninh là bộ phận cấu thành quan trọng của nền giáo dục quốc dân, giữ vai trò vừa trang bị kiến thức, kỹ năng cơ bản về quốc phòng, an ninh, vừa giáo dục chính trị, tư tưởng, bồi dưỡng lòng yêu nước, ý thức công dân và tinh thần sẵn sàng bảo vệ Tổ quốc. Thông qua những nội dung đặc thù, gắn với truyền thống dựng nước và giữ nước của dân tộc, môn học Giáo dục quốc phòng và an ninh góp phần hình thành ở

sinh viên thế giới quan khoa học, nhân sinh quan đúng đắn, thái độ sống tích cực và trách nhiệm đối với cộng đồng, xã hội.

Thực tiễn tổ chức giảng dạy môn học Giáo dục quốc phòng và an ninh tại Trung tâm Giáo dục quốc phòng và an ninh, Đại học Thái Nguyên cho thấy, bên cạnh những kết quả tích cực đã đạt được, việc phát huy đầy đủ vai trò giáo dục đạo đức, lối sống và ý thức trách nhiệm công dân cho sinh viên vẫn còn những vấn đề đặt ra cần tiếp tục nghiên cứu, hoàn thiện. Xuất phát từ yêu cầu đó, bài viết tập trung làm rõ vai trò của môn học Giáo dục quốc phòng và an ninh trong giáo dục đạo đức, lối sống và ý thức trách nhiệm công dân cho sinh viên Đại học Thái Nguyên; đồng thời phân tích thực trạng và đề xuất một số giải pháp nhằm nâng cao hiệu quả giáo dục toàn diện của môn học trong giai đoạn hiện nay.

II. NỘI DUNG NGHIÊN CỨU

2.1. Vai trò của môn học Giáo dục quốc phòng và an ninh trong giáo dục đạo đức, lối sống và ý thức trách nhiệm công dân cho sinh viên

Giáo dục đạo đức, lối sống và ý thức trách nhiệm công dân cho sinh viên là nhiệm vụ có ý nghĩa đặc biệt quan trọng trong chiến lược phát triển nguồn nhân lực chất lượng cao, đáp ứng yêu cầu xây dựng và bảo vệ Tổ quốc trong giai đoạn mới. Trong hệ thống giáo dục đại học, môn học Giáo dục quốc phòng và an ninh (GDQP&AN) không chỉ trang bị cho sinh viên những tri thức cơ bản về quốc phòng, an ninh, mà còn góp phần trực tiếp hình thành thể giới quan, nhân sinh quan, bồi dưỡng phẩm chất chính trị, đạo đức và lối sống lành mạnh.

Với đặc thù nội dung gắn liền với truyền thống yêu nước, tinh thần tự hào dân tộc, ý thức bảo vệ độc lập, chủ quyền và toàn vẹn lãnh thổ, môn học GDQP&AN có ưu thế nổi trội trong giáo dục trách nhiệm công dân cho sinh viên. Thông qua các nội dung về đường lối quốc phòng toàn dân, an ninh nhân dân, lịch sử đấu tranh dựng nước và giữ nước của dân tộc, sinh viên được bồi dưỡng nhận thức đúng đắn về nghĩa vụ, trách nhiệm của thế hệ trẻ đối với sự nghiệp xây dựng và bảo vệ Tổ quốc.

Bên cạnh đó, môi trường học tập tập trung, có tổ chức, có kỷ luật tại Trung tâm GDQP&AN, Đại học Thái Nguyên tạo điều kiện thuận lợi để rèn luyện lối sống kỷ cương, tinh thần tập thể, ý thức tự giác chấp hành nội quy, quy định. Đây là những giá trị nhân văn bền vững, góp phần hình thành nhân cách sinh viên toàn diện, hài hòa giữa tri thức, đạo đức và trách nhiệm xã hội.

2.2. Thực trạng phát huy vai trò môn học GDQP&AN trong giáo dục đạo đức, lối sống và ý thức trách nhiệm công dân cho sinh viên tại Trung tâm GDQP&AN, Đại học Thái Nguyên

Những năm qua, dưới sự lãnh đạo, chỉ đạo của Đảng ủy, Ban Giám đốc Đại học Thái Nguyên và sự quan tâm của các cấp, Trung tâm GDQP&AN đã có nhiều nỗ lực trong tổ chức giảng dạy môn học theo đúng chương trình, kế hoạch; từng bước đổi mới phương pháp dạy học theo hướng phát huy tính tích cực, chủ động của sinh viên. Nội dung giáo dục đạo đức, lối sống, trách nhiệm công dân được lồng ghép khá hiệu quả trong các bài giảng lý thuyết, giờ học thực hành, sinh hoạt tập thể và các hoạt động ngoại khóa.

Tuy nhiên, thực tiễn cũng cho thấy việc phát huy vai trò giáo dục toàn diện của môn học GDQP&AN vẫn còn những hạn chế nhất định. Một

bộ phận sinh viên còn nhận thức chưa đầy đủ về ý nghĩa, giá trị nhân văn của môn học; vẫn coi đây là môn học mang tính bắt buộc, thiên về rèn luyện thể chất và kỹ thuật quân sự. Việc chuyển hóa từ nhận thức sang hành vi đạo đức, lối sống và trách nhiệm công dân ở một số sinh viên chưa thật sự bền vững.

Nguyên nhân của những hạn chế trên xuất phát từ nhiều yếu tố, trong đó có cả nguyên nhân khách quan và chủ quan. Một số nội dung giáo dục đạo đức, lối sống trong môn học còn thiên về truyền thụ lý thuyết, chưa gắn chặt với các tình huống thực tiễn đời sống sinh viên. Phương pháp tổ chức hoạt động giáo dục ngoài giờ học chính khóa chưa thật sự phong phú; sự phối hợp giữa Trung tâm GDQP&AN với các đơn vị đào tạo thành viên trong Đại học Thái Nguyên đôi lúc chưa đồng bộ, chặt chẽ.

2.3. Giải pháp phát huy vai trò môn học Giáo dục quốc phòng và an ninh trong giáo dục đạo đức, lối sống và ý thức trách nhiệm công dân cho sinh viên

Từ những phân tích về vai trò và thực trạng phát huy giá trị giáo dục đạo đức, lối sống và ý thức trách nhiệm công dân thông qua môn học Giáo dục quốc phòng và an ninh tại Trung tâm GDQP&AN, Đại học Thái Nguyên cho thấy, để môn học thực sự trở thành kênh giáo dục toàn diện, có chiều sâu và sức lan tỏa bền vững, cần triển khai đồng bộ, linh hoạt và phù hợp nhiều giải pháp trên cả phương diện nội dung, phương pháp, chủ thể và môi trường giáo dục.

2.3.1. Đổi mới nội dung giảng dạy theo hướng tăng cường giá trị nhân văn và gắn với thực tiễn đời sống sinh viên

Một trong những giải pháp có ý nghĩa nền tảng là tiếp tục rà soát, bổ sung và cập nhật nội dung giảng dạy môn học GDQP&AN theo hướng vừa bảo đảm tính khoa học, chính trị, vừa nhấn mạnh các giá trị nhân văn, đạo đức và trách nhiệm công dân. Trong đó, cần chú trọng làm rõ mối quan hệ giữa nhiệm vụ bảo vệ Tổ quốc với trách nhiệm của mỗi cá nhân công dân trong đời sống hằng ngày, học tập, lao động và tham gia các hoạt động xã hội.

Giảng viên cần chủ động lồng ghép các vấn đề thời sự về quốc phòng, an ninh, chủ quyền quốc gia, an ninh phi truyền thống, trách nhiệm của thanh niên trong bối cảnh hội nhập quốc tế và

chuyển đổi số. Việc gắn nội dung bài giảng với các tình huống thực tiễn, câu chuyện lịch sử, tấm gương anh hùng, điển hình tiên tiến sẽ góp phần tác động tích cực đến cảm xúc, niềm tin và thái độ sống của sinh viên, từ đó giúp các giá trị đạo đức được tiếp nhận một cách tự nhiên, bền vững.

2.3.2. Đổi mới phương pháp giảng dạy theo hướng phát huy tính chủ động, tự giác và trách nhiệm của sinh viên

Phương pháp giảng dạy có vai trò quyết định trong việc chuyển hóa tri thức thành hành vi đạo đức và lối sống. Vì vậy, cần đẩy mạnh việc áp dụng các phương pháp dạy học tích cực như thảo luận nhóm, xử lý tình huống, đóng vai, nêu vấn đề, kết hợp giữa lý thuyết với thực hành và trải nghiệm thực tế.

Trong quá trình giảng dạy, giảng viên cần tạo điều kiện để sinh viên được bày tỏ quan điểm, suy nghĩ cá nhân về các vấn đề đạo đức, trách nhiệm công dân, nghĩa vụ bảo vệ Tổ quốc; qua đó hình thành khả năng tư duy phân biện, tự nhận thức và tự điều chỉnh hành vi. Việc đánh giá kết quả học tập cũng cần chú trọng hơn đến thái độ học tập, ý thức kỷ luật, tinh thần hợp tác và trách nhiệm tập thể, góp phần giáo dục sinh viên phát triển toàn diện cả về nhận thức và hành vi.

2.3.3. Phát huy vai trò nêu gương và trách nhiệm sư phạm của đội ngũ giảng viên GDQP&AN

Trong giáo dục đạo đức và lối sống, vai trò nêu gương của người thầy có ý nghĩa đặc biệt quan trọng. Do đó, đội ngũ giảng viên GDQP&AN cần không ngừng rèn luyện phẩm chất chính trị, đạo đức nghề nghiệp, tác phong sư phạm, thực sự là tấm gương mẫu mực về kỷ luật, tinh thần trách nhiệm, lối sống lành mạnh và thái độ ứng xử văn hóa.

Bên cạnh việc nâng cao trình độ chuyên môn, giảng viên cần được bồi dưỡng thường xuyên về kỹ năng sư phạm, kỹ năng giáo dục giá trị, kỹ năng tư vấn, định hướng tâm lý cho sinh viên. Mỗi bài giảng, mỗi hành vi, lời nói của giảng viên đều có tác động trực tiếp đến quá trình hình thành nhân cách sinh viên, qua đó góp phần nâng cao giá trị nhân văn và hiệu quả giáo dục của môn học.

2.3.4. Xây dựng môi trường giáo dục kỷ luật, nhân văn và giàu tính trải nghiệm tại Trung tâm GDQP&AN

Môi trường giáo dục là yếu tố quan trọng tác động đến việc hình thành đạo đức, lối sống và

trách nhiệm công dân của sinh viên. Trung tâm GDQP&AN – Đại học Thái Nguyên cần tiếp tục xây dựng môi trường học tập chính quy, kỷ luật nhưng thân thiện, nhân văn, coi trọng yếu tố giáo dục thông qua tổ chức đời sống tập thể.

Các hoạt động sinh hoạt tập thể, rèn luyện điều lệnh, thực hành quân sự, lao động tập trung cần được tổ chức khoa học, hợp lý, kết hợp hài hòa giữa rèn luyện kỷ luật và giáo dục tinh thần đoàn kết, sẻ chia, trách nhiệm với cộng đồng. Thông qua môi trường học tập đặc thù này, sinh viên không chỉ được rèn luyện thể chất, tác phong mà còn hình thành lối sống kỷ cương, tinh thần tập thể và ý thức trách nhiệm công dân một cách bền vững.

2.3.5. Tăng cường phối hợp giữa Trung tâm GDQP&AN với các đơn vị đào tạo và lực lượng giáo dục liên quan

Để phát huy hiệu quả giáo dục toàn diện của môn học GDQP&AN, cần tăng cường sự phối hợp chặt chẽ giữa Trung tâm GDQP&AN với các khoa, trường thành viên, tổ chức đoàn thể và các lực lượng giáo dục trong Đại học Thái Nguyên. Việc thống nhất nội dung, mục tiêu và phương pháp giáo dục đạo đức, lối sống và trách nhiệm công dân sẽ tạo nên sức mạnh tổng hợp, tránh tình trạng chồng chéo hoặc thiếu đồng bộ.

Thông qua việc kết hợp giữa giảng dạy GDQP&AN với các phong trào thi đua, hoạt động tình nguyện, giáo dục truyền thống, sinh viên sẽ có thêm cơ hội vận dụng những giá trị đạo đức đã được học vào thực tiễn cuộc sống, qua đó nâng cao hiệu quả giáo dục và lan tỏa giá trị nhân văn của môn học trong toàn môi trường đại học.

III. KẾT LUẬN

Giáo dục đạo đức, lối sống và ý thức trách nhiệm công dân cho sinh viên là nhiệm vụ có ý nghĩa chiến lược trong sự nghiệp đổi mới căn bản, toàn diện giáo dục và đào tạo hiện nay. Trong hệ thống giáo dục đại học, môn học Giáo dục quốc phòng và an ninh với những giá trị đặc thù về chính trị, tư tưởng và nhân văn giữ vai trò quan trọng trong việc hình thành nhân cách, bồi dưỡng bản lĩnh, tinh thần yêu nước và trách nhiệm xã hội cho thế hệ trẻ.

Thực tiễn giảng dạy môn học Giáo dục quốc phòng và an ninh tại Trung tâm Giáo dục quốc phòng và an ninh, Đại học Thái Nguyên cho thấy, bên cạnh những kết quả tích cực đã đạt được, việc

phát huy đầy đủ vai trò giáo dục đạo đức, lối sống và ý thức trách nhiệm công dân cho sinh viên vẫn còn những vấn đề cần tiếp tục quan tâm, nghiên cứu và hoàn thiện. Những hạn chế đó đòi hỏi phải có cách tiếp cận toàn diện, đồng bộ, kết hợp hài hòa giữa đổi mới nội dung, phương pháp giảng dạy với xây dựng môi trường giáo dục kỷ luật, nhân văn và phát huy vai trò nêu gương của đội ngũ giảng viên.

Các giải pháp được đề xuất trong bài viết nhằm góp phần nâng cao hiệu quả giáo dục toàn diện

của môn học Giáo dục quốc phòng và an ninh, qua đó giúp sinh viên không chỉ nắm vững kiến thức, kỹ năng cần thiết mà còn hình thành lối sống lành mạnh, ý thức trách nhiệm công dân và tinh thần sẵn sàng cống hiến cho xã hội. Phát huy tốt vai trò của môn học Giáo dục quốc phòng và an ninh chính là góp phần xây dựng thế hệ sinh viên Đại học Thái Nguyên phát triển toàn diện về đức, trí, thể, mỹ, có bản lĩnh chính trị vững vàng, đáp ứng yêu cầu xây dựng và bảo vệ Tổ quốc trong tình hình mới.

Tôi xin trân trọng cảm ơn Trung tâm Giáo dục quốc phòng và an ninh Đại học Thái Nguyên đã cấp kinh phí hỗ trợ cho nghiên cứu này

TÀI LIỆU THAM KHẢO

Ban Chấp hành Trung ương Đảng (2018), *Nghị quyết số 29-NQ/TW về đổi mới căn bản, toàn diện giáo dục và đào tạo*, Hà Nội.

Bộ Giáo dục và Đào tạo (2020), *Chương trình giáo dục quốc phòng và an ninh dành cho sinh viên*, Nxb Giáo dục Việt Nam.

Bộ Quốc phòng (2019), *Giáo dục quốc phòng và an ninh trong tình hình mới*, Nxb Quân đội nhân dân, Hà Nội.

Đại học Thái Nguyên (2022), *Báo cáo tổng kết công tác giáo dục quốc phòng và an ninh*, Thái Nguyên.

Nguyễn Văn Huyền (2021), *Giáo dục đạo đức, lối sống cho sinh viên trong bối cảnh hội nhập quốc tế*, Tạp chí Giáo dục, số chuyên đề.